

Háda Béla

Az Amerikai Egyesült Államok Dél-Ázsia-stratégiájának elvi alapjai és gyakorlati ellentmondásai

Dél-Ázsia felértékelődése az Amerikai Egyesült Államok stratégiai törekvéseinek szemszögéből fokozatos, de megfékezhetetlen folyamat volt az elmúlt 18 esztendő során. A 2001-es terrortámadások után Washington szorosabbra fűzte együttműködését Pakisztánnal és Indiával is. Manapság az ázsiai–csendes-óceáni térség stratégiai környezetének radikális átalakulása új ösztönzést ad e kapcsolatoknak. A politikai deklarációk és katonai kampányok ellenére azonban az afganisztáni konfliktus az Egyesült Államok leghosszabb háborújává vált, és a terrorizmus fenyegetése továbbra is az egyik alapvető biztonsági probléma a tágabb térségben. Ez a jelenség ihlette az amerikai kormány új Dél-Ázsia-stratégiáját, amelyet Donald Trump elnök 2017. augusztus 21-én hirdetett meg. A következő cikk áttekintést nyújt e stratégia jellemzőiről, különös tekintettel a Trump-adminisztráció koncepcióira és gyakorlatára.

Kulcsszavak: Dél-Ázsia, Amerikai Egyesült Államok, stratégia, Afganisztán, India, Pakisztán, Donald Trump

Háda Béla: The Theoretical Fundamentals and Practical Contradictions of the United States' South Asia Strategy

The appreciation of South Asia from the perspective of the United States' strategic endeavours was a gradual, but unstoppable process in the last 18 years. After the 2001 terrorist attacks, Washington tightened its cooperation with Pakistan and India. Nowadays, the radical transformation of the strategic environment of the Asia-Pacific Region gives new impetus to this relationship. Despite the political declarations and military campaigns, however, the Afghanistan conflict has become the longest war of the USA, and the threat of terrorism is still one of the basic security problems in the wider region. This phenomenon inspired the new South Asia Strategy of the American Government, announced by President Donald Trump in August 21, 2017. The following paper offers an overview of the features of this strategy, especially the concepts and practices of the Trump Administration.

Keywords: South Asia, United States of America, strategy, Afghanistan, India, Pakistan, Donald Trump

Realitások a 21. század elején

Dél-Ázsiának a térség 1947–48-as¹ dekolonizációja óta megvolt a maga sajátos helye az amerikai stratégiai világtérképben. E pozíció azonban jobbra mellékszerepeket hozott az itteni államoknak Washington azon játszmáiban, amelyeket a vele rivális törekvéseket mutató, aktuálisan második számú világhatalommal folytatott. Mikor e stratégiai pozícióharcban változás állt be, és a globális erőviszonyok szempontjából relevánsnak ítélt események fókuszba más térségekre helyeződött át, Dél-Ázsia is gyorsan leértékelődött a washingtoniak szemében. Lényegében ez történt a nyolcvanas–kilencvenes évek fordulóján, a Szovjetunió afganisztáni visszavonulását, majd összeomlását követően. Persze a folyamat egyáltalán nem visszafordíthatatlan. Jól bizonyította ezt a 2001. szeptember 11-e után előállt helyzet, amelyben az USA kormányzata gyakorlatilag órák alatt elköteleződött egy, az addiginál sokkal aktívabb Dél-Ázsia-politika mellett. Mindez pedig három évvel az éles kritikákat kiváltó indiai és pakisztáni nukleáris fegyverkísérletek után, amelyre – valamint Újdelhi és Iszlámábád mélypontra jutó kapcsolataira – hivatkozva Bill Clinton 2000-ben lezajlott látogatása során még „a világ jelenleg legveszélyesebb helyének” nevezte a szubkontinentst.² Az amerikai nézet, miszerint egy igen problémás térségről van szó, érdemben nem változott, az afganisztáni háborúhoz kapcsolódó érdekek azonban minden más szempontot háttérbe szorítottak – mintha csak ismét beköszöntöttek volna a nyolcvanas évek.³ Dél-Ázsia kormányzó elitcsoportjai persze tisztában voltak e változás adta lehetőségekkel. Pakisztánban némi parázs ideológiai vitát követően Pervez Musharraf tábornok kormánya nyilvánosan beállt az amerikai háborús erőfeszítések mögé. Ismert volt ugyanakkor, hogy a szovjet–afgán konfliktus éve óta a térségben operáló iszlám szélsőséges szervezetek erős kapcsolatokat ápoltak a pakisztáni titkosszolgálattal, így ez utóbbi lojalitása régi-új amerikai szövetségesei iránt minimum megkérdőjelezhető lesz. Pakisztán ennek ellenére újfent frontországga és az egyik legfontosabb NATO-n kívüli szövetségessé vált.

India szemében egyértelmű volt, hogy a „terrorizmus elleni háború” koncepciója végeredményben közös biztonságpolitikai érdekeket fejez ki az Egyesült Államokkal. Ennek alapján rendezhetővé válhat egy régóta húzódó ügy, az amerikai–indiai kapcsolatok szorosabbra fonása, ezáltal bizonyos fejlett technológiák elérhetővé tétele a dél-ázsiai óriás számára. India ugyanis igen fontos szereplőnek ígérkezett nemcsak az iszlám bázisú terroristaszervezetek elleni fellépésben, de Dél-Ázsia regionális (és 1998 óta immár korlátozott globális ambíciókkal bíró) hatalmaként a stabilitás fenntartásában is. Korán világossá vált emellett, hogy a terrorizmus visszaszorítására tett erőfeszítéseken túl Washington dél-ázsiai befolyásának van egy tágabb stratégiai relációkba illeszthető értelme is. Ez a Kínai Népköztársaság hatalmi építkezésének fékezése és a kontinensen belüli ellensúlyának (esetleg ellensúlyainak) megteremtése lenne, amelynek szerepére objektív adottságainál

¹ India és Pakisztán 1947-ben, Sri Lanka 1948-ban, a kis Maldív-szigetek pedig 1965-ben nyerte el függetlenségét a britektől. Az egyéb apró gyarmati enklávék a hatvanas évek elejéig betagozódtak a független államokba.

² Dexter FILKINS: India, Pakistan Inch Toward War as Clinton Visits, [online], 2000. 03. 19. Forrás: The Los Angeles Times [2015. 01. 22.]

³ Bővebben lásd: HÁDA Béla: A pakisztáni nukleáris fegyverkezési törekvések és az amerikai külpolitika 1979–1990. In: MAJOROS István et al. (szerk.): *Hindu istenek, szíami tigrisek – Balogh András 70 éves, ELTE Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék, Budapest, 2014, 201–214. o.*

fogva Ázsia valamennyi állama közül India látszik a legalkalmasabbnak. A 2010-es évek elejétől az amerikai stratégiai dokumentumokban már gyakorlati konklúziók is kísérik a felismerést, miszerint a 21. század világában az amerikai érdekeket elsősorban az egyre inkább ázsiai–csendes-óceáni térségnek nevezett világrészen éri majd a legnagyobb kihívás.⁴ E folyamat lehetséges következményeiről megoszlanak a vélemények. Egyesek szerint akár az egész nemzetközi rendszer gyökeres átalakulását idézheti elő, de – ebben csaknem mindenki egyetért – lényeges módosulásához mindenképpen elvezet majd. Motorját az európaiaknál általában számottevően nagyobb területtel, természeti erőforrásokkal és jobb demográfiai dinamikával rendelkező ázsiai államok gyors fejlődése jelenti, amerikai szemmel különösen problémás következménye pedig a rivális Kínai Népköztársaság globális hatalommá emelkedése.

George W. Bush kormánya az afganisztáni háború háttérzaja mellett már differenciáltan kezelte a két legnagyobb dél-ázsiai államot. Míg Pakisztán kormánya nyíltan körüludvarolt, de a háttérben gyanakvással kezelt barát volt, kinek szövetségesi elköteleződésével kapcsolatban a háttérbeszélgetéseken rendre szkeptikusan nyilvánultak meg, addig Indiával szemben a szavakon túl is sokkal erősebb bizalom mutatkozott meg. Utóbbi oka aligha valamiféle ideológiavezérelt szimpátia volt, mintsem inkább az a felismerés, hogy Újdelhi és Washington stratégiai érdekei több ponton természetes módon esnek egybe. Részét képezte ennek a kínai hatalmi emelkedéssel szembeni oppozíció is, amely minőségi eltérést jelentett a Kína-barát politikai vonalvezetést folytató Pakisztánhoz képest. India emellett a kétezres évek elejére immár három évtizede egyértelműen a térség vezető hatalma volt, amelynek korlátozott globális ambíciói jóval kevésbé voltak kockázatosak az USA érdekeire nézve, mint Kínáé. Alapjában véve ellenkező nézet vált dominánssá Újdelhivel kapcsolatban: Washington támogatásával természetes ellensúlyt képezhetne Pekinggel szemben. Még ha ez nem is vezet el egy Kína-ellenes szövetséghez – ami, ismerve az indiai kül- és biztonságpolitika rendkívül erős igényét a stratégiai autonómia megőrzésére, nem is tűnik valószínűnek – amerikai szempontból akkor sem lenne haszontalan, ha Pekingnek hatalmi törekvései kapcsán minél erősebb ellenérdekelt felekkel kellene számolnia, minél közelebb saját területéhez. India elitje Pakisztánétól jelentősen különböző emlékeket őriz a kínai hatalmi politikáról, emellett óriási fejlesztési igényei miatt az amerikai ipar számára is jelentős piacot képviselhet. A kétezres évek derekától így az amerikai–indiai partnerség erősödését immár írásos megállapodások dokumentálták,⁵ ezzel párhuzamosan pedig az indiai hatalmi igények az Indiai-óceán térségében egyre világosabb elismerést kaptak a washingtoni stratégiai dokumentumokban.⁶

Összességében megfigyelhető, hogy a fent vázolt, Indiával és Pakisztánnal szembeni amerikai beállítódások az elmúlt egy évtized folyamán egyre inkább a polarizálódás felé mutattak, erősítve a két érintett ország gyökeresen eltérő megítélését. Mindez persze ál-

⁴ Lásd például: CSIKI Tamás – MOLNÁR Ferenc – VARGA Gergely: Az Egyesült Államok védelmi stratégiai irányváltásának háttere, elemei, valamint hatásai Európára és Magyarországra. *NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések*, 2012/5.

⁵ Lásd például: a 2005. évi, 10 évre szóló védelmi keretmegállapodást, vagy a 2006. évi, 2008-ban ratifikált amerikai–indiai békés célú nukleáris együttműködési megállapodást. Michael A. LEVI – Charles D. FERGUSON: *U.S.- India Nuclear Cooperation, A Strategy for Moving Forward*. Council on Foreign Relations Press, Council Special Report, No. 16., 2006.

⁶ Lásd például: National Security Strategy, [online], 2015/2. Forrás: Nssarchive.us [2017. 09. 11.]; National Security Strategy of the United States of America, [online], 2017. 12. 18. Forrás: Whitehouse.gov [2018. 01. 03.]

talánosságban igaz, Washington kapcsolatai e két dél-ázsiai országgal közel két évtized alatt megélték konstruktívabb és válságosabb időszakokat is. Végeredményben azonban Pakisztán egyre kockázatosabb és megbízhatatlanabb, míg India egyre kívánatosabb partnernek minősült.

Donald Trump lényegében ezt a helyzetet örökölte meg, amikor 2017-ben a Fehér Házba költözött. Noha egyértelmű volt, hogy az Ázsia hatalmi erőviszonyainak átalakulásával összefüggő stratégiai vonalvezetés jelentősége a legkevésbé sem a belpolitikai széljárás függvénye, az új elnök hozzáállása az USA globális hatalmi pozícióját érintő egyes kérdésekhez mindenképpen változást valószínűsített a tágabb térséggel és Dél-Ázsiával kapcsolatos politikában is. Nem kellett sokáig várni ennek első megnyilvánulására. Az Obama-kormány egyik nagy eredményeként ismertté vált Transz-csendes-óceáni Partnerségi Megállapodás (*Trans-Pacific Partnership – TPP*) felmondása – mondván, hogy az nem szolgálja az amerikai nép gazdasági érdekeit – Trump hivatalba lépésének harmadik napján megtörtént.⁷ A kezdeményezésnek dél-ázsiai állam nem volt tagja, India ugyanakkor nagy érdeklődéssel kísérte az alakulását. Különösen, mivel egyértelmű volt, hogy a TPP egyik nem elhanyagolható célja Kína gazdasági befolyásszerzésének korlátozása lenne. Felmondásával Washington olyan lehetőségeket nyitott meg a kínai befolyás terjedése előtt, amelyre Pekingben korábban nem is számítottak.⁸ Ezáltal a projekt meggyengülése áttételesen a dél-ázsiai térséget is érintette, ahol a kínai hitelekkel megvalósult beruházások (kikötők, repülőterek, utak, gátak stb.) eddig is magukban rejtették annak kockázatát, hogy egyes kisebb államok Pekingtől válhatnak függővé általuk. Srí Lanka és más megközelítésből bár, de Pakisztán is szolgál példákkal erre. Amennyiben a kínai forgatókönyvek érvényesülése erősödik meg a kereskedelmi kapcsolatrendszer fejlesztésénél, az könnyen alátámaszthatja a Peking politikai és katonai térnyeréséhez fűződő indiai félelmeket az Indiai-óceán térségében. Amellett, hogy a kisebb dél-ázsiai államok gazdasági/külkereskedelmi függésbe hozásával Kína jelentősen akadályozhatja a vele nem számoló más irányú (például akár a SAARC bázisán megvalósuló) gazdasági együttműködések fejlődését, a kelet–nyugati kereskedelem formálódásában is döntő szava lehet, ami sem India, sem az USA érdekeinek nem felel meg. Beszédes, hogy 2019-ben hivatalos kínai közlés szerint már 124 ország és 29 nemzetközi szervezet írt alá együttműködési megállapodást az „egy övezet egy út” kezdeményezés keretében Pekinggel.⁹

Trump gyors fellépése az USA TPP tagságával szemben tehát már az első napokban sérelmet okozott az ország hosszú távú ázsiai érdekeinek. Ennek ellenére világosan érzékelni lehetett, hogy a washingtoniak továbbra is kiemelt figyelmet szentelnek a földrészi stratégiai folyamatainak. Ráadásul Dél-Ázsia még bizonyos mértékű „emancipáción” is átesett, minthogy a külpolitikai kommunikációban egyre gyakrabban Kelet-Ázsia mellett, azzal mintegy azonos szinten említették. Nem vitás azonban, hogy a két térséggel kapcsolatos napi problémák eltérő jellegű kihívásokat támasztottak. Utóbbiakra reagálva még

⁷ Adam TAYLOR: A timeline of Trump's complicated relationship with the TPP, [online], 2018. 04. 13. Forrás: The Washington Post [2019. 04. 22.]

⁸ Bővebben lásd: MATURA Tamás: Az Amerikai Egyesült Államok és a Kínai Népköztársaság kapcsolatai (kézirat). In: HÁDA Béla – MATURA Tamás (szerk.): Az Egyesült Államok ázsiai kapcsolatai (megjelenés alatt).

⁹ Yang Jiechi on the Belt and Road Initiative and Preparations for the Second Belt and Road Forum for International Cooperation, [online], 2019. 03. 30. Forrás: Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China [2019. 04. 22.]

2017-ben Donald Trump külön is megfogalmazta az általa favorizált politika alapvetéseit, amelyet ő az új Dél-Ázsia-stratégiaként vezetett be.

Trump stratégiái

A térségben amerikai szempontból leginkább égető problémát a szerény eredményeket felmutató afganisztáni katonai szerepvállalása és az iszlám szélsőségesek helyi térnyerése jelentette. 2017. augusztus 21-én Donald Trump beszédet tartott a virginiai Fort Myerben, amelyben nem meglepő módon az afganisztáni helyzet rendezésének igényéből vezette le a térséggel kapcsolatos elképzeléseit.¹⁰ Ekkor már 17. évébe lépett az USA afganisztáni katonai jelenléte, amellyel a leghosszabb fegyveres konfliktusnak számított az amerikai történelemben. Trump három alapvető megállapítást tett az afganisztáni politikai irányelveire vonatkozóan. Ezek röviden: az Egyesült Államok a felvállalt anyagi és személyi áldozatokkal arányban álló eredményeket kíván elkönyvelni az országban, amelyek nyomán győztes pozícióból távozhat; a kivonulás azonban nem lehet gyors, mert az adott esetben elfogadhatatlan következményekkel járna, a kialakuló hatalmi vákuumot várhatóan terroristaszervezetek töltenék be; végezetül a biztonsági fenyegetések a tágabb térségben igen súlyosak és jócskán átlélik Afganisztán határait. Mintegy 20 terroristaszervezet működik az afgán–pakisztáni térségben, amit nagyban elősegít, hogy Pakisztán menedéket nyújt ezen szervezeteknek a saját területén. Az indiai–pakisztáni ellentét pedig a nukleáris dimenzió miatt egy sokkal mélyebb válsághoz is vezethet. Trump világosan kifejtette, hogy az afgán–pakisztáni relációk tekintetében Washington egyértelmű érdeke, hogy megakadályozza az USA-t fenyegető terroristák menedékeinek létrejöttét, illetve hogy ezek szervezetei nukleáris anyagokra és eszközökre tegyenek szert. Mindennek érdekében radikálisan kívánja átalakítani a Dél-Ázsiával kapcsolatos stratégiáját, négy irányelv középpontba helyezésével.¹¹

Egyrészt az amerikai műveletekkel kapcsolatos információk transzparenciáját meg kívánja szüntetni. Továbbiakban nem határozza meg nyíltan a műveletek időbeli ütemezését, terveit, illetve a részt vevő erők létszámát. A helyszíni feltételek határozzák majd meg a stratégiát.

Másrészt, az Egyesült Államok ezentúl komplex, a gazdaság, diplomácia és fegyveres erők eszközürendszereit is alkalmazó megközelítéssel kívánja elérni céljait a térségben. Ezzel kapcsolatban kilátásba helyezi, hogy a sikeres katonai erőfeszítéseket követően elképzelhető egy olyan politikai rendezés is, amely a rendszer integráns részévé teszi a tálib mozgalom egyes tagjait vagy csoportjait, de ez még a bizonytalan jövő kérdése. Ugyanakkor az Egyesült Államok továbbra is támogatja az afgán kormányerőket a tálibellenes harcokban. Nem kívánja viszont befolyásolni az ország társadalmi és kormányzati életét. A cél nem az államépítés, hanem a leszámolás a terroristákkal.

Harmadrészt, Trump beszédében egyértelművé tette hallgatósága számára, hogy a pakisztáni magatartás is a probléma része, és ezt nem kívánja tovább csendben tudomásul

¹⁰ Remarks by President Trump on the Strategy in Afghanistan and South Asia, [online], 2017. 08. 21. Forrás: Whitehouse.gov [2018. 02. 12.]

¹¹ Uo.

venni. Pakisztán sokat kapott az USA-tól formális támogatásáért, de sokat is veszíthet, amennyiben továbbra is segítséget nyújt az iszlám bázisú terroristaszervezetek tagjainak. Nézete szerint Pakisztánnak bizonyítania kell elkötelezettségét a civilizáció, rend és béke mellett.

Végezetül a Dél-Ázsia-stratégia kritikus elemének nevezte az Indiával való stratégiai partnerség továbbfejlesztését. Különösen a gazdasági segítségnyújtás és fejlesztéspolitika terén szeretné tovább erősíteni India afganisztáni szerepvállalását. Egyúttal kifejezte, hogy Washington elkötelezett azoknak a közös céloknak a megvalósításában, amelyeket Dél-Ázsia és a tágabb indo-csendes-óceáni térség békéjének és biztonságának érdekében vállalt Újdelhivel.¹²

Kabulban alapvetően üdvözölték az újonnan meghirdetett stratégiát. Ashraf Ghani afgán elnök szóvivője a beszédre reagálva egyebek mellett megjegyezte: „Ez az első alkalom, hogy az amerikai kormány nagyon világos üzenetet küld Pakisztánnak, hogy hagyja abba azt, amit csinál, vagy nézzen szembe a negatív következményekkel.”¹³ Ez a megjegyzés világosan tükrözte, hogy az afgán kormány is felelősnek tartja Pakisztánt a fennálló biztonsági helyzetért. Emellett Kabulban a katonai és politikai elit körében is volt népszerűsége a „béke az erő által” üzenetnek, amely Trump beszédéből sugárzott. Obama megbékítési politikájának kudarcával szemben ez új lendületet ígért a tálibok elleni küzdelemben. Pakisztán szerepének kiemelése a terrorszervezetek külső támogatásában persze lényegileg egybeesett azzal a felfogással, amit Kabulban és Újdelhiben képviseltek. Mindkét ország kormányzó elitjének körében könnyen adódó, bel- és külpolitikai téren egyaránt jól használható – és természetesen leegyszerűsítő – nézet volt Pakisztán teljes felelőssé tétele a terrorizmus problémájáért.

Iszlámábádban ugyanakkor – ahogy az várható volt – erős ellenérzésekkel hallották az amerikai elnök beszédének Pakisztánra és Indiára vonatkozó megállapításait. Meghatározó kommunikációs elemek voltak az itteni reakciókban, hogy az USA és Afganisztán valójában a saját tehetetlensége nyomán keletkezett kudarcokról akarja elterelni a figyelmet, Pakisztánt hibáztatva értük; valamint hogy Pakisztán valójában a terrorizmus egyik legnagyobb áldozata, ahol nagyon sok ember halálát okozták terrorcselekmények, illetve az ezeket elkövető szervezetekkel szembeni küzdelem. A külügyminisztérium szóvivője szerint „a világ egyetlen országa sem szenvedett annyit a terrorizmus csapásaitól, mint Pakisztán”.¹⁴ Még ha ez így enyhe túlzás is,¹⁵ az igaz, hogy hozzáférhető adatok szerint a pakisztáni társadalom sorából 2003–2017 között majdnem 63 ezer főnyi áldozatot szedett a „terrorizmus elleni háború”.¹⁶ És ennek tragikumán mit sem enyhít, hogy ebbe

¹² Uo.

¹³ Sune Engel RASMUSSEN – Michael SHAFI: Trump's Afghan shift praised in Kabul but leaves Pakistan wary, [online], 2017. 08. 22. Forrás: The Guardian [2019. 04. 12.]

¹⁴ Ayaz GUL: Pakistan Army Chief Refutes Trump's Accusations, Stresses Anti-Terror Effort, [online], 2017. 08. 23. Forrás: Voanews.com [2019. 03. 25.]

¹⁵ 2016-ban, a stratégia napvilágra hozatalát megelőző évben Pakisztán a terrorcselekmények számát tekintve a negyedik, míg az áldozatok számát tekintve az ötödik leginkább érintett állam volt a Földön. Mindkét tekintetben Irak és Afganisztán vezette a listát. Lásd: Annex of Statistical Information – Country Reports on Terrorism 2016. [online], 2017/7, 5. o., Forrás: State.gov [2019. 03. 24.]

¹⁶ Lásd: Athar WAHEED: Victims of terrorism in Pakistan [online], 2018, 35. o. Forrás: Tilburg University [2019. 03. 12.]

a pakisztáni haderő belbiztonsági műveleteinek áldozatai, illetve az egyes cselekmények elkövetői is beleszámítanak.

A pakisztáni külügyminisztérium állásfoglalásában ugyanakkor helyet kapott a megállapítás, miszerint: „A Dzsammu- és Kasmír-vita rendezésének elmaradása továbbra is a régió békéjének és stabilitásának elsődleges akadályá.” Ez jól dekódolható utalás volt Iszlámábád fő célkitűzésére. Egyúttal arra enged következtetni, hogy India szerepének erősítése a térségben Pakisztán részéről inkább ösztönzi a terrrorszervezetekkel való kapcsolattartást az Újdelhivel folytatott aszimmetrikus küzdelem jegyében. Emellett az iszlám köztársaság Pekingben kereshet ellensúlyt az amerikai nyomással szemben, ami még akkor sem egyezik az amerikai érdekekkel, ha egyébként tudható, hogy a Kínával fenntartott partnerség sok szempontból fontosabb Pakisztánnak a megbízhatatlannak ítélt amerikai barátságánál, tehát a leépítését is értelmetlen lenne elvárni.

A pakisztáni szárazföldi erők vezérkari főnöke, Qamar Javed Bajwa az iszlámábádi amerikai nagykövetnek erős szavakkal reagált a stratégia ismertetése során elhangzottakra. „Nem várunk eszközbeli vagy pénzügyi támogatást az Egyesült Államoktól, de bizalmat, megértést és a hozzájárulásunk elismerését igen.”¹⁷

Pakisztán politikai és katonai elitje tehát összességében a már ismert magatartást mutatta: hártani igyekezett a vádak és szélesebb regionális összefüggésekbe helyezni az ország biztonsági anomáliáit. Mindinkább saját belső közvéleményüknek szóló üzeneteket láthatunk ezekben, mivel diplomáciai partnereik elől már nem tudják elfedni a pakisztáni titkosszolgálat és egyes társadalmi szervezetek évtizedek óta ismert kapcsolatait az iszlám bázisú militáns csoportokkal és különösen a tálibokkal. E ponton azonban arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy Pakisztánt egyedüli felelősnek megnevezni Afganisztán stabilitási problémáiért erős túlzás. Az amerikai vádaknak volt továbbá egy logikus, ám Washingtonban láthatóan nem kellően felmért következménye is: hivatkozási alapot teremtettek a pakisztáni bázisú terrrorszervezetekkel szembeni egyoldalú akciókhoz. Utóbbiakra volt példa a 2019. február 26-án végrehajtott balakoti rajtaütés, amelynek keretében az indiai légierő Pakisztán Khyber Pakhtunkhwa tartományának területén elhelyezkedő város közelében bombázta a Jaish-e-Mohammed (Mohamed Hadserege) nevű militáns szervezet kiképzőtáborát.¹⁸ Az indiai kormányzat bár formailag egy február 14-i, 46 indiai áldozattal járó kasmíri rajtaütést torolt meg,¹⁹ érvelésében az amerikaival azonos vádakot hozott fel a pakisztáni állammal szemben. Jóllehet, a hasonló incidensek nem lesznek kevésbé kockázatosak a két ország erősen militarizált közös határán attól, hogy az egyik félnek hangzatos érvei vannak az egyoldalú katonai fellépés mellett, Washingtonnak a 2017-es stratégiában foglaltak után kevés alapja maradt a kritikára a hasonló, érdekeinek egyébként nem feltétlenül megfelelő akciókkal szemben. És ezen mit sem változtat az a körülmény sem, hogy Narendra Modi indiai kormányfő számára minden jel szerint választási esélyeinek növelése is komoly érv volt a légitársaságok megindítása mellett.

¹⁷ GUL: *i. m.*

¹⁸ IAF carries out aerial strike at terror camps in Pakistan occupied Kashmir: Sources, [online], 2019. 02. 26. Forrás: The Times of India [2019. 02. 27.]

¹⁹ Michael SHAFT – Azhar FAROOQ: Dozens of Indian paramilitaries killed in Kashmir car bombing, [online], 2019. 02. 15. Forrás: The Guardian [2019. 02. 16.]

Visszatérve a 2017. évi Dél-Ázsia stratégiához, ha pusztán a kategorikus állításokat vesszük figyelembe, Donald Trump kimondott néhány fontos igazságot. Ezek közé tartozik, hogy Indiának kiemelt szerepet kell kapnia az indiai-óceáni térség stabilitásának garantálásában, így végső soron az amerikai szövetségi rendszerben. Hasonlóan nehéz vitatkozni azzal, hogy az USA nem folytathat végtelen háborút Afganisztánban, és kell hogy legyen egy látható végpontja az itteni szerepvállalásának. Ehhez kapcsolódóan pedig nem ütközik nagy vitákba Washingtonban az a nézet sem, hogy Pakisztán a jelentős anyagi támogatás ellenére sem teszi meg a térség stabilitása érdekében mindazt, amit eredetileg elvárnának tőle.

Kérdés ugyanakkor, hogy mindebben mi volt az újdonság? Valójában Barack Obama kormánya is többször jelezte nemtetszését a pakisztáni félnek annak Afganisztánnal és a szélsőséges csoportokkal szembeni politikája miatt. India felértékelődése pedig – ahogy említettük – már a kétezres évek elejétől folyamatosan nyomon követhető az amerikai stratégiában. Trump hozzáállása két ponton mutat markáns különbséget elődjeitől. Egyrészt erősen médiaérzékeny személyiségéből fakadóan nem tartózkodik attól, hogy akár a leg-harsányabb keretek között, kemény szavakkal hozza tudomására az üzeneteit azok címzettjeinek. Másrészt pedig több (gyakran nem is ázsiai problémákkal összefüggésben felmerült) esetben egyértelművé tette, hogy valójában nem érdeklik más társadalmak élet-körülményei, az amerikaiakon kívül semelyik másik nép iránt sincs benne együttérzés.²⁰ Így nem is okoz számára komoly problémát elszakadni az amerikai külpolitikai értékek exportjával összekapcsolódó törekvéseitől, és a nyers gyakorlati hasznot szem előtt tartó, kül- és biztonságpolitikai szempontból realistiként meghatározható gondolkodásmódot állítani cselekvése középpontjába. E realista felfogás gyakorlati megvalósulásának azonban – ahogy Csizmazia Gábor vonatkozó tanulmányában rámutatott – nemcsak jelentős kockázatai, de korlátai is vannak.²¹ A feltételeesség erősödése az amerikai külpolitikai retorikában (amely a vizsgált térség vonatkozásában Pakisztánnal kapcsolatban kapott erős hangot) jól következik az üzleti világból jött elnök kereskedelmi logikát előtérbe állító felfogásából, és megjelenik a négy hónappal később kiadott nemzetbiztonsági stratégiában is.

A 2017. decemberében publikált amerikai nemzetbiztonsági stratégia²² Dél-Ázsiára vonatkozó (vagy vonatkoztatható) megállapításaiban, ha moderáltabb formában is, de követi az elnök korábbi megnyilatkozásainak központi fonalát. Az indiai kapcsolatok szorosabbra vonását kezdetektől ösztönző kínai hatalmi emelkedés már revizionista, hegemonia kialakítására irányuló szándékokkal összekapcsolódva jelenik meg benne. Kína a dokumentum alapján az USA első számú, az adott világrend rombolására törő ellenfele. India ugyanakkor stratégiai partnerként értékelődik, amelynek nettó biztonsági szolgáltató szerepét az Indiai-óceán térségében az Egyesült Államok is támogatja. Regionális szinten emellett szívesen látná India szerepének fokozódását a gazdasági támogatások terén. Újdelhi

²⁰ Lásd például: Josh DAWSEY: Trump derides protections for immigrants from 'shithole' countries, [online], 2018. 01. 12. Forrás: The Washington Post [2019. 02. 07.]

²¹ CSIZMAZIA Gábor: Trump elnök kiforratlan „realizmusa”. *Nemzet és Biztonság*, 11. évf., 2018/2, 87–102. o.

²² National Security Strategy of the United States of America: *i. m.*; elemzését lásd: CSIKI VARGA Tamás: A Trump-stratégia nyomában – A 2017-es amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégia értékelése, [online], 2018/4. Forrás: NKE SVKK Elemzések [2019. 03. 12.]

dél-ázsiai és indiai-óceáni vezető pozíciójának elismerésével²³ nem állíthatók párhuzamba a pakisztáni szereppel kapcsolatos észrevételek. Iszlámábáddal szemben megjelenik ugyanis a destabilizáló folyamatok támogatásának vádja. Az Egyesült Államok ösztönözne Pakisztánt arra, hogy intenzifikálja terrorizmusellenes tevékenységét, és mutasson egyértelmű elkötelezettséget nukleáris eszközeinek szigorú felügyelete mellett. A stratégia a katonai és biztonsági kérdésekkel foglalkozó bekezdésében is visszatér arra, hogy az USA elvárja Pakisztántól, hogy az határozottan lépjen fel a területén működő terrorszervezetekkel szemben. Mintegy érzékeltetve, hogy a térség második számú hatalma inkább problémák, mintsem lehetőségek forrása. A gazdasági teendőket röviden összegző szakaszban a pakisztáni kereskedelem és befektetések ösztönzését összekapcsolja a biztonsági helyzet javulásával és a terrorizmusellenes erőfeszítések támogatásával.

Washington Afganisztánban továbbra is a béke és biztonság megteremtése, az erőszakos szélsőséges szervezetek visszaszorítása érdekében fog küzdeni. Dél-Ázsia államait pedig általánosságban segíteni fogja abban, hogy Kína növekvő befolyásával szemben megőrizzék szuverenitásukat. A nemzetbiztonsági stratégiában foglaltak tehát alapvetően összhangot mutatnak az elnök augusztusi beszédének megállapításaival. Trump kormányának kommunikációjában egyébiránt a korábban elterjedt ázsiai–csendes-óceáni térséget egyre inkább az annak értelmezésében korábban is jelen lévő, de elnevezésében meg nem jelenő tágabb fogalom, az indo-csendes-óceáni térség váltotta fel. Mintegy kiterjesztve a 21. század világának formálásáért zajló geopolitikai versengést Ázsia déli térségeire is. Ez nemcsak a diplomáciai, hanem a katonai fogalomhasználatba is átment. 2018-tól a korábbi Csendes-óceáni Parancsnokságot Indo-Csendes-óceáni Parancsnoksággá nevezték át. Dél-Ázsia szimbolikus felértékelése egyben Kína felé is jelzésértékkel bír. Washingtonban nem tekintik kéttényezősnek a kettejük jövőbeli rivális pozícióján alapuló játszmákat, hanem releváns szereplőként ismerik el a többi érintett hatalmat, főként Japánt, Indiát, de egyes délkelet-ázsiai államokat (például Vietnám) is. Minthogy ezek szintén ellenérdekeltek a kínai térnyerés fokozódásában, az amerikai fél számít a támogatásukra a Peking feltartóztatására irányuló politikájában.

Washington tehát a gazdasági érdekekre hivatkozva igen hamar eltávolodott a Barack Obama által lefektetett multilaterális együttműködéstől, ám minthogy a kínai kihívást továbbra sem hagyhatta figyelmen kívül, a bilaterális megállapodásokat kezdte favorizálni az ázsiai stratégiai érdekeinek érvényesítése céljából. Míg a jelenlegi amerikai kormányzat erős alkupozíciójának kihasználását reméli ettől, addig például a Kína feltartóztatására irányuló erőfeszítésekben a bilaterális megoldás általánosságban nem feltétlenül a legoptimálisabb konstrukciókhoz vezet, mivel szerényebb teher- és feladatmegosztást tesz lehetővé.

El kell ismerni ugyanakkor, hogy a bilaterális együttműködések éppen Dél-Ázsia esetében működőképesebbek lehetnek, mivel a három kulcsszereplő, Afganisztán, Pakisztán és India között nincsen meg a kellő szintű bizalom egy mélyebb, az amerikai érdekeket is szolgáló stratégiai viszonyrendszer kialakításához. Itt tehát Washingtonnak valóban központi szerephez kell helyezkednie a kapcsolatok fejlesztésénél, amelyhez azonban az utóbbi években nem mindig csak pozitív gesztusok társultak a részéről.

²³ National Security Strategy of the United States of America: *i. m.*, 50. o.

Kétségek és ellentmondások

Mikor 2001. szeptember 11-e eseményeit követően az Egyesült Államok és Pakisztán megújította szövetségét, majd Washington Indiával is egyre szorosabbra fonta a kapcsolatait, a két dél-ázsiai szomszéd között feszülő eszmei és területi viták teherterelle váltak az amerikaiak számára, amelyekkel vagy nem kívántak foglalkozni, vagy a status quo fenntartására helyeztek minden hangsúlyt a nézeteltérések tárgyalásos rendezésének igénye mellett. A realitások viszont nem mindig igazolták a washingtoni elképzeléseket. A mindkét dél-ázsiai fél számára fontos és immár hét évtizede rendezetlen kasmíri válság a 2003. évi indiai-pakisztáni megállapodást követő relatív enyhülés dacára az azóta eltelt másfél évtizedben több alkalommal is elmélyült. Igaz, eledig mindig korlátozott következményekkel jár, rövid életű krízisek alakultak ki, amelyek azért rávilágítottak, hogy az Egyesült Államok partnersége nem eredményezte a két szomszédos atomhatalom fővárosaiban az egymással szemben definiált nemzeti érdekek háttérbe szorulását. Valójában a kasmíri béke ügyének a gyakorlatban sokkal többet használt India és Pakisztán nukleáris elrettentőképességének sikeres kiépítése, valamint az, hogy Kína sem támogatja a háborút, mintsem Washington status quo párti álláspontja.

Mint érintettük, Trump 2017. évi stratégiája sem az ellentétek rendeződése felé hat. Ha ugyanis az USA olyan helyzetet teremt, amely intenzívebb versengésre készíteti Indiát és Pakisztánt az afganisztáni befolyás biztosításáért, az egészen bizonyosan nem fog használni a kasmíri terület stabilitásának. Emellett nem bizonyult tartósnak a stratégiában hangsúlyozott harci elszántság sem. 2018 decemberére az Egyesült Államok afganisztáni törekvéseiben leginkább a minimálisan elfogadható megoldás elérése került középpontba. Eszerint annak érdekében, hogy az USA helyi szerepvállalása ne húzódjon el még beláthatatlan ideig, el kell fogadni realitásként a tálib irányzat jelenlétét. Donald Trump e hónapban nyilvánosságra került döntése az amerikai kivonulásról meglepte Washington helyi partnereit, és igen kétségessé tette az amerikai eltökéltséget az afgán–pakisztáni térség tartós stabilitása és az általa eddig támogatott elitcsoportok mellett. Ugyanakkor persze nehezen fért össze a stratégiában megfogalmazott elvvel, miszerint a kivonulás nem lehet gyors, nehogy az az ellenséget bátorítsa.

A biztonságpolitikai döntéseken túl az amerikai kereskedelempolitika alakulása is ellentmondásokkal terheli meg az USA dél-ázsiai kapcsolatainak fejlődését. Donald Trump kormányának az Egyesült Államok külkereskedelmi egyensúlyát javítani hivatott – és nem mellesleg jelentős hatalmi-politikai célokat is szolgáló kereskedelempolitikai lépései 2019 márciusára Indiát is elérni látszanak. Az amerikai fél jelezte, hogy a magas indiai importvámokra reagálva szándékában áll leépíteni a preferenciák rendszerét,²⁴ amelyeknek köszönhetően India 2017-ben majdnem 5,7 milliárd dollár értékben exportált vámmentesen termékeket az amerikai piacra. Ezzel a rendszer legnagyobb kedvezményezettje volt.²⁵ Pakisztán ugyanekkor a lista 10. helyén állva jóval jelentéktelenebb tényező ebben

²⁴ Arvind PANAGARIYA: India is Trump's Next Target in the Trade War, [online], 2019. 03. 13. Forrás: Foreignpolicy.com [2019. 03. 22.]

²⁵ Generalized System of Preferences (GSP): Overview and Issues for Congress, [online], 2019. 01. 18, 14. o. Forrás: Congressional Research Service [2019. 03. 12.]

az összefüggésben, „mindössze” 330 millió dollárnyi terméket exportált vámmentesen az USA-ba.²⁶ Újdelhi vitatta ugyan, hogy az ország hatalmas hasznot könyvelhetne el a rendszernek köszönhetően (mindössze évi 190 millió dolláros megtakarítást említettek) az amerikai társadalom rovására,²⁷ de hangsúlyozta a két állam töretlen jó viszonyát, és hogy minden vitás kérdést tárgyalások útján kívánnak rendezni. Dacára a vámokkal kapcsolatos probléma kicsinyítésére tett indiai erőfeszítéseknek, a kétoldalú kereskedelem fejlődésének tétje igen komoly. India számára 2017-ben az USA már a második legnagyobb exportpiac volt, a kivitel mintegy 16%-át véve fel. Mindössze egy százalékkal maradt el a listavezető Európai Unió mögött.²⁸ Emellett az Egyesült Államok a harmadik legnagyobb importforrás is (Kína és az EU után) a dél-ázsiai ország számára. Nem érdektelen tehát, hogy a 2017-ben már 126 milliárd dollárra rúgó²⁹ kétoldalú kereskedelem további fejlődés, vagy hanyatlás elé néz-e. Különösen, mivel kiemelkedő tétel ezen belül a védelmi ipari termékek amerikai exportja, amely különösen nagy becsben álló téma Donald Trump gondolatvilágában. 2008 óta összesen mintegy 15 milliárd dollár értékben írtak alá szerződéseket ehhez az ágazathoz kapcsolódó termékek eladásáról. A hasonlóan magas szinten kezelt közös ügyeket aligha veszélyeztetheti a vámtarifákról szóló vita, Újdelhi azonban ettől még nem boldog a fejleményektől.

Indiában igen elégedetlenek az amerikai szankciópolitikával is, amely Irán és Oroszország külkereskedelmi kapcsolatait igyekszik szűkíteni. India hagyományosan mindkét érintett országgal komoly árucsereforgalmat bonyolít, amelyek egyaránt stratégiai fontossággal bírnak szemében. Az iráni szénhidrogén-behozatal és az orosz haditechnikai együttműködés fontossága az indiai állam számára már akkor is ismert volt, amikor a Washington–Újdelhi együttműködés a kétezres évek első felében elindult most is járt útjára. Ebben a helyzetben persze tovább mélyítheti az ellentéteket, hogy Washington 2019. április 21-i hírek szerint meg kívánja vonni az iráni eredetű kőolajimportot korlátozó szankciók alóli mentességet a Kínai Népköztársaság mellett négy szövetséges államtól, köztük Indiától is. E sorok zárásáig az indiai diplomácia óvatosan reagált az amerikai nyomásgyakorlásra, miszerint „vizsgálják a döntés hatásait”.³⁰

Látni érdemes azt is, hogy Trump azon törekvése, hogy hazacsábítsa az ipari munkahelyeket az Egyesült Államokba és Narendra Modi „Make in India” programja (ami az indiai ipari gyártókapacitások fejlesztését célozta, egyúttal azt szorgalmazza, hogy az állam által megrendelt termékekből minél többet az országban gyártsanak le, indiai munkaerő alkalmazásával) elég nehezen férhetnek meg egymással.

A vámmentesség eltörlése persze nem üti meg érezhetően a ma már vásárlóerő-paritáson a világ harmadik legnagyobb GDP-jét előállító indiai gazdaságot, de semmiképpen nem tesz jót az USA-ról alkotott képnek. Mindehhez társul, hogy a kedvezmények meg-

²⁶ Uo.

²⁷ Alan RAPPEPORT: Trump to Strip India of Special Tariff Status, Escalating Trade Tensions, [online], 2019. 03. 05. Forrás: The New York Times [2019. 04. 03.]

²⁸ Shayerah Ilias AKHTAR – K. Alan KRONSTADT: U.S.-India Trade Relations, [online], 2019. 04. 03. Forrás: Congressional Research Service [2019. 04. 09.]

²⁹ U.S.-India Bilateral Trade, [online]. Forrás: U.S.-India Strategic Partnership Forum [2019. 04. 22.]

³⁰ Demetri SEVASTOPULO et al.: US ends sanctions waivers on Iranian oil imports, [online], 2019. 04. 22. Forrás: Financial Times [2019. 04. 23.]

vonására irányuló amerikai lépés éppen a törvényhozási választások kampányidőszakában érte az indiai kormányt, amely nem engedheti meg magának, hogy határozatlannak mutakozzék a választói előtt. Megoldásuk akkor is ötletes volt, ha az amerikai külpolitika szemében érthetően nem aratott sikert: a már említett 2019. februári indiai légitámadás a Jaish-e-Mohammed terrorszervezet pakisztáni állásai ellen elvonták a közvélemény figyelmét az egyéb problémákról, és kielégítették az erős fellépés iránti igényt. Narendra Modi anélkül tudta fokozni a támogatottságát és megerősíteni pártja vezető helyét a közvélemény-kutatásokban, hogy ártott volna az amerikai–indiai barátságnak. Pakisztán érezhető szándéka az eskaláció elkerülésére és az indiai–pakisztáni határtérség stabilitásának megőrzésére pedig kifejezetten kapóra jött ehhez a taktikai lépéshez.

Konklúziók

Mikor Donald Trump 2017-ben a Fehér Házba költözött, hazája és Dél-Ázsia két vezető államának kapcsolatai már több mint másfél évtizede beléptek azon szakaszukba, amelynek jellegét a ma is érvényes tendenciák és jelenségek határozzák meg. Tehát az elnök lényegében megörökölt egy olyan helyzetet, amelynek kihívásaival mindenki tisztában volt, hatékony kezelésére azonban eddig nem került sor. A lépéskényszer különösen a sok szempontból különálló kategóriát jelentő Afganisztán vonatkozásában volt nyilvánvaló, hiszen a kritikus helyzet mellett Trump egyértelmű ígéreteket is tett a kampánya során az ország katonai szerepvállalásának megszüntetésére. A 2017. évi Dél-Ázsia stratégiát érezhetően az a szándék hatotta át, hogy újra kifejezze az USA elszántságát az afganisztáni válság rendezésére és jelezze a térség fontosságát a washingtoni döntéshozók szemében. Célkitűzéseit illetően azonban sem igazán újnak, sem átfogónak nem nevezhető. Kevés konkrétumot tartalmazott, ugyanakkor a korábbinál nyersebben mutatott rá az ismert problémákra, egyúttal határozott és szuperhatalomhoz illő választ ígért rájuk. A gyakorlati lépések azonban nem tükröztek hasonló elszántságot. 2018 végére egyre inkább úgy tűnt, hogy tulajdonképpen már az is eredményként lenne elkönnyelhető, ha Afganisztán az amerikaiak távozása után nem süllyedne vissza egy olyan belpolitikai állapotba, amilyenben 2001. szeptember 11-e előtt volt. Ez határozta meg Zalmay Khalilzad amerikai különmegbízott tárgyalásait, amelyek nyomán az afganisztáni tálibok képviselőivel 2019 januárjában körvonalazódott egy megállapodás. Utóbbi értelmében másfél éven belül felszámolnák az USA afganisztáni katonai jelenlétét. Igen távol áll ez az elképzelés a „terroristaölés” korábbi jelszavától. Tovább rontotta az Afganisztán-politika hitelét, hogy a megállapodás dacára 2019 áprilisában a tálibok a hadműveleti időszak tavaszi kezdetét éppen úgy a kormányerők elleni rajtaütésekkel vezették be, mintha nem is zajlanának tárgyalások. Az adott feltételek mellett az USA teljes afganisztáni kivonulásának következményei ma semmivel sem tűnnek kecsgetőbbnek, mint a megelőző években. Hogy az ügyből végül ne az amerikai hadtörténelem egyik legnagyobb fiaskója legyen, ahhoz jóval többre lesz szükség annál, mint amire Trump eddig kapacitálható volt.

Ugyanis jelenleg nem tűnik úgy, hogy az afgán kormánzatnak saját erejéből bármi esélye lenne legyőzni a tálib felkelést. Ha az Egyesült Államok ilyen helyzetben magára hagyja a harcában, az nemcsak Afganisztánban vezethet az amerikai érdekeket súlyosan sértő

következményekhez, de közvetve az egész ázsiai–csendes-óceáni térség vonatkozásában is. Napjainkban az amerikai–kínai stratégiai versengés által meghatározott közegben az ázsiai államok igyekeznek pozicionálni magukat a két vezető hatalmi tényező között. Ha azt kell tapasztalniuk, hogy Washington nem vállalja a kellő áldozatokat szövetségesei védelme érdekében, kevés érv marad számukra amellet, hogy vele egyezkedjenek az egyre expanzívabb Pekinggel szemben. Még ha az szimpatikus is lehet sok ázsiai elitcsoport számára, hogy az Egyesült Államok láthatóan már nem kíván a világ csendőre lenni, ez nem lehet egyenértékű minden konfrontáció feladásával. Bár India és az USA kapcsolataiban például gyakran hangoztatják a nagy demokráciák barátságának motívumát, a gyakorlati valóság persze az, hogy az amerikaiakat gazdasági és katonai képességeik teszik szimpatikus partnerré, amelyek használatát adott esetben el is várják a stratégiai együttműködésért cserébe. Általában is felettébb nehézkesnek tűnik összeegyeztetni a bilaterális megállapodások középpontba helyezésének koncepcióját azzal a törekvéssel, hogy az amerikai népre, had-erőre, gazdaságra minél kisebb teher nehezedjék a biztonsági architektúra fenntartásában.

Ettől persze az afganisztáni feladvány nem lesz egyszerűbb. Világosan látnunk kell azonban, hogy az USA dél-ázsiai befolyása sokkal sérülékenyebb, mint amit Kelet-Ázsiában tapasztalhatunk. Leépülése valójában igen gyorsan végbemehet, így az afganisztáni konfliktus kimenetele jóval többről szólhat, mint egy, a kontinens belsejébe zárt, szegény állam belpolitikai erőviszonyainak átalakulása. Tanulságai minden bizonnyal hatással lesznek az Egyesült Államok ázsiai berendezkedésének jövőjére is.

Az Afganisztánnal összefüggő probléma egy másik vetülete Trump kormányának Iránnal szembeni fellépéséhez kapcsolódik. Irán hagyományosan erős regionális szereplő, és komoly befolyása van Afganisztánban is. Nem nehéz belátni, hogy a dél-ázsiai ország stabilitásának, belpolitikai folyamatainak befolyásolása az egyik olyan kérdés, amelyen keresztül a teheráni vezetés megkísérelhet nyomást gyakorolni az amerikai félre. 2019 áprilisában erősítette meg az amerikai külpolitika abbéli szándékát, hogy fokozza a gazdasági nyomást Iránon, és nagy kereskedelmi partnereit is igyekszik rávenni a közel-keleti ország gazdaságát fojtogató szankciók minél szigorúbb betartására. E lépése hovatovább könnyen a másik cél, az afganisztáni stabilitás erősítése ellen hathat Irán várható bosszúja miatt.

Mint láthattuk tehát, az Egyesült Államok Dél-Ázsiával összefüggő koncepcióit időnként súlyos ellentmondások terhelik. Bár egy szerény intellektuális tartalommal bíró stratégia elvben van, ennek gyakorlati használhatóságával komoly problémák tapasztalhatók. A siker vagy kudarc azonban messzire ható következményekkel járhat, amelyek kihatnak az USA hatalmi tekintélyére és kapcsolatépítésének lehetőségeire is a globálstratégiai szempontból kiemelkedő jelentőségű ázsiai térségben.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- AKHTAR, Shayerah Ilias – KRONSTADT, K. Alan: U.S.-India Trade Relations, [online], 2019. 04. 03. Forrás: Congressional Research Service [2019. 04. 09.]
Annex of Statistical Information – Country Reports on Terrorism 2016, [online], 2017. 07. 19. Forrás: State.gov [2019. 03. 24.]

- CSIKI Tamás – MOLNÁR Ferenc – VARGA Gergely: Az Egyesült Államok védelmi stratégiai irányváltásának háttere, elemei, valamint hatásai Európára és Magyarországra. *NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések*, 2012/5.
- CSIKI VARGA Tamás: A Trump-stratégia nyomában – A 2017-es amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégia értékelése, [online], 2018/4. Forrás: NKE SVKK Elemzések [2019. 03. 12.]
- CSIZMAZIA Gábor: Trump elnök kiforrotlan „realizmusa”. *Nemzet és Biztonság*, 11. évf. 2018/2, 87–102. o.
- DAWSEY, Josh: Trump derides protections for immigrants from ‘shithole’ countries, [online], 2018. 01. 12. Forrás: The Washington Post [2019. 02. 07.]
- FILKINS, Dexter: India, Pakistan Inch Toward War as Clinton Visits, [online], 2000. 03. 19. Forrás: The Los Angeles Times [2015. 01. 22.]
- Generalized System of Preferences (GSP): Overview and Issues for Congress, [online], 2019. 01. 08. Forrás: Congressional Research Service [2019. 03. 12.]
- GUL, Ayaz: Pakistan Army Chief Refutes Trump’s Accusations, Stresses Anti-Terror Effort, [online], 2017. 08. 23. Forrás: Voanews.com [2019.03. 25.]
- HÁDA Béla: A pakisztáni nukleáris fegyverkezési törekvések és az amerikai külpolitika 1979–1990. In: MAJOROS István et al. (szerk.): *Hindu istenek, szíami tigrisek – Balogh András 70 éves*, ELTE Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék, Budapest, 2014, 201–214. o.
- IAF carries out aerial strike at terror camps in Pakistan occupied Kashmir: Sources, [online], 2019. 02. 26. Forrás: The Times of India [2019. 02. 27.]
- LEVI, Michael A. – FERGUSON, Charles D.: *U.S.-India Nuclear Cooperation, A Strategy for Moving Forward*, Council on Foreign Relations Press, Council Special Report, No. 16., 2006.
- MATURA Tamás: Az Amerikai Egyesült Államok és a Kínai Népköztársaság kapcsolatai (kézirat). In: HÁDA Béla – MATURA Tamás (szerk.): *Az Egyesült Államok ázsiai kapcsolatai* (megjelenés alatt).
- National Security Strategy of the United States of America, [online], 2017. 12. 18. Forrás: Whitehouse.gov [2018. 01. 03.]
- National Security Strategy, [online], 2015/2. Forrás: Nssarchive.us [2017. 09. 11.]
- PANAGARIYA, Arvind: India is Trump’s Next Target in the Trade War, [online], 2019. 03. 13. Forrás: foreignpolicy.com [2019. 03. 22.]
- RAPPEPORT, Alan: Trump to Strip India of Special Tariff Status, Escalating Trade Tensions, [online], 2019. 03. 05. Forrás: The New York Times [2019. 04. 03.]
- RASMUSSEN, Sune Engel – SHAFT, Michael: Trump’s Afghan shift praised in Kabul but leaves Pakistan wary, [online], 2017. 08. 22. Forrás: The Guardian [2019. 04. 12.]
- Remarks by President Trump on the Strategy in Afghanistan and South Asia, [online], 2017. 08. 21. Forrás: Whitehouse.gov [2018. 02. 12.]
- SEVASTOPULO, Demetri et al.: US ends sanctions waivers on Iranian oil imports, [online], 2019. 04. 22. Forrás: Financial Times [2019. 04. 23.]
- SHAFT, Michael – FAROOQ, Azhar: Dozens of Indian paramilitaries killed in Kashmir car bombing, [online], 2019. 02. 15. Forrás: The Guardian [2019. 02. 16.]
- TAYLOR, Adam: A timeline of Trump’s complicated relationship with the TPP, [online], 2018. 04. 13. Forrás: The Washington Post [2019. 04. 22.]
- U.S.-India Bilateral Trade, [online]. Forrás: U.S.-India Strategic Partnership Forum [2019. 04. 22.]
- WAHEED, Athar: Victims of terrorism in Pakistan, [online], 2018, 35. o. Forrás: Tilburg University [2019. 03. 12.]
- Yang Jiechi on the Belt and Road Initiative and Preparations for the Second Belt and Road Forum for International Cooperation, [online], 2019. 03. 30. Forrás: Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China [2019. 04. 22.]